

КОНСТИТУЦІЙНЕ ТА МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 343.16

DOI [https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i6\(41\).960](https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i6(41).960)*Л. К. Байрачна**orcid.org/0000-0002-0249-8207**кандидат філософських наук,**доцент кафедри конституційного права України**Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого**Т. І. Бондар**orcid.org/0000-0002-2225-9801**студентка І курсу магістратури міжнародно-правового факультету**Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

СУДДІВСЬКИЙ РОЗСУД ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ СУДОЧИНСТВА

Постановка проблеми. Актуальність проблеми обмеження суддівського розсуду зумовлена тим, що це явище у судовому процесі тісно пов'язане з охороною і реалізацією прав і свобод людини і громадянина, зі здійсненням справедливого судочинства.

Тема суддівського розсуду була в центрі дискусій щодо юридичного тлумачення у філософії права. Найбільш фундаментальне запитання на цю тему: «Чи мають судді свободу розсуду при тлумаченні закону?».

Загальною рисою всіх думок з приводу цього питання є те, що судовий розсуд передбачає той факт, що проблеми тлумачення в законі можуть призвести до безлічі законних результатів. Оскільки закон забезпечує безліч результатів тлумачення для тої чи іншої справи, судді мають право вибирати, як закон буде тлумачитися для його застосування. Суддівський розсуд – цікава категорія, яку необхідно досліджувати пліч-о-пліч із межами дозволеної дискреції. Суддя наділений державою функцією правосуддя [1, с. 113]. Отже, він має діяти в межах своїх повноважень, втім саме по собі повноваження по вершенню правосуддя надає судді можливість у певній мірі діяти на власний розсуд при прийнятті рішень.

З огляду на важливість та своєчасність суттєвих перетворень у сфері судочинства, набуває особливої актуальності сутність та призначення суддівського розсуду, сфери його застосування, а також питання вивчення теоретичних і практичних аспектів дискреційних повноважень судових органів, що й становить **мету цієї наукової статті**. Для її успішної реалізації пропонується вирішити такі завдання: окреслити сутність та визначити правову природу суддівського розсуду в Україні та зарубіжних країнах, розглянути практичне застосування суддівського розсуду Верховним Судом України, проаналізувати підходи до розу-

міння дискреції суддів як механізму забезпечення справедливого судочинства.

Аналіз останніх наукових досліджень за проблематикою. Серед правників-науковців, які значною мірою досліджували питання суддівського розсуду як вибору суддею того чи іншого варіанта рішення, що ґрунтується на суб'єктивному сприйнятті обставин справи й суб'єктивному тлумаченні правових норм, можна виокремити Р. Паунда, О. Холмса, Б. Кардозо, К. Ллевелліна, Дж. Френка, Г. Оліфента, Є. Ерліха, Ф. Гека, І. Германа. У дослідження анонсованої теми свій вклад внесли також Д. Абушенко, С. Алексєєв, А. Барак, Л. Берг, В. Бігун, Є. Васьковський, В. Грищук, В. Дубовицький, В. Канцір, А. Козловський, М. Коркунов, Г. Мельник, О. Папкова, М. Рісний, С. Сливка, О. Цибулевська, С. Шевчук – вони, зокрема, досліджували значення оціночних понять під час суддівського розсуду, дотримання принципу справедливості під час дискреції суддів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основне визначення суддівського розсуду – акт прийняття рішення за відсутності чітко встановленої правила та з урахуванням того, що буде вважатися найбільш справедливим рішенням за цих обставин та відповідно до закону. М.Б. Рісний суддівський (правозастосувальний) розсуд визначає наступним чином: «Під правозастосувальним розсудом слід розуміти передбачене юридичними нормами повноваження правозастосувального суб'єкта обирати один з декількох дозволених ними варіантів рішення щодо встановлення застосовуваної норми, з'ясування (тлумачення) її змісту, або визначення міри конкретизації суб'єктивних юридичних прав і обов'язків, яке реалізується у певній процесуальній формі з огляду на цієї норми та конкретні обставини справи й інші юридично значимі факти з метою

забезпечення законності, справедливості, доцільності та ефективності державно-правового регулювання»[2, с.99]. Суддя і є правозастосувальним суб'єктом, оскільки безпосередньо застосовує норми права до тих чи інших правовідносин під час розгляду справ.

Використання розсуду дає змогу суб'єктові правозастосування врахувати особливості конкретних ситуацій, а також низку моментів, що не відображені в законі [3, с. 7].

Судовий розсуд належить до чинників, що сприяють підтриманню та розвитку сталих взаємозв'язків між такими елементами правової системи як норми права та правовідносини, поглибленню взаємоузгодженості та взаємозв'язку правових норм, розвитку як окремих складових правової системи (наприклад, правозастосування, нормативного регулювання), так і правової системи загалом [4, с. 47].

Судовий розсуд стосується повноважень судді приймати рішення на основі своєї індивідуальної оцінки, керуючись принципами справедливості і закону. У деяких зарубіжних країнах інститут дискреції надає суддям владу, яка використовується, коли це дозволено законодавством. Наприклад, стаття 59 цивільно-процесуального кодексу штату Огайо дозволяє суддям призначати новий судовий розгляд на підставі здорового розсуду, а кримінальний кодекс Каліфорнії за конкретних умов надає судам право на власний розсуд обирати покарання за певні злочини. Головна ідея такого механізму полягає в тому, що судовий розсуд надається судам з урахуванням визнання індивідуальності кожної справи, і тому рішення мають ґрунтуватися на конкретних обставинах справи, а не на суворому застосуванні закону [5].

Рішення, які приймаються відповідно до цих повноважень, повинні бути обґрунтованими і не довільними, такі рішення повинні, перш за все, прийматися на основі того, що є правильним та справедливим у цих обставинах. До того ж, зловживання дискреційними повноваженнями може бути оскаржено. Зокрема, законодавством Каліфорнії передбачено, що зловживання розсудом буде встановлено, якщо суд першої інстанції «вийшов за межі розумного» і ухвалив рішення «довільним чином, що призвело до явної судової помилки». Пізніше було також сформульовано положення про те, що суд зловживає своїми повноваженнями, якщо: (1) ґрунтує своє рішення на помилці у праві або використовує неправильний правовий стандарт; (2) засновує своє рішення на явно хибному фактичному висновку; або (3) робить висновок, який виходить за межі допустимого діапазону висновків. Такі критерії визначення зловживання надають гарантії того, що суддівський розсуд призначений саме для забезпечення справедливості судочинства, і що вихід за

рамки даної функції судової дискреції може бути визнаним таким, що не відповідає закону.

При винесенні вироку у справах про вбивство в Англії та Уельсі, згідно із законом, судді повинні брати до уваги фактори, перелічені в законах та посібниках з винесення вироків (статутні фактори). Проте судді також мають право на власний розсуд враховувати фактори, не перелічені в таких законах або посібниках (нестатутні фактори) задля забезпечення найбільш справедливого і доцільного рішення. До того ж, у країнах звичаєвого права саме судді створюють прецеденти, які є першочерговим джерелом права, тому така їх правомірна дискреція може закріплювати регулювання тих чи інших правовідносин на майбутнє.

Тема «суддівського розсуду» також знаходиться в центрі дебатів про юридичну інтерпретацію у філософії права. У загальному розумінні під «розсудом» тут розуміється здійснення судження особою, яка приймає рішення, у зв'язку з відсутністю правових обмежень, що впливають на його здатність вирішувати справу. Оскільки закон передбачає множинність інтерпретаційних результатів для цього випадку, судді, як стверджується, мають право на власний розсуд вибрати, як інтерпретуватиметься закон для його застосування.

Питання множинності правових результатів вивчається в межах ширшого питання теорії права під назвою «правова невизначеність». Правова невизначеність – це множинність норм, які можуть бути приписані за тих чи інших обставин. Через невизначеність права неможливо заздалегідь визначити, яка норма буде приписана формулюванню норми під час тлумачення. Це не означає, що юристи не можуть передбачати чи намагатися передбачити правові результати, ґрунтуючись на особливостях конкретних судів чи суддів. Це лише означає, що із загальної точки зору, оскільки право дає безліч відповідей на запитання, неможливо заздалегідь визначити, як суди будуть вирішувати такі справи.

Вважається, що у типовій раціональній правовій системі правове рішення обов'язково є частково дискреційним. Суддівський розсуд є результатом того, що типова раціональна правова система має «інтерпретаційний кодекс» із більш ніж однією інтерпретаційною директивою, до того ж, на суддях лежить обов'язок приймати рішення у всіх справах, навіть якщо не існує правових норм, що регулюють такі правовідносини [6, с. 370].

Одним із прикладів застосування суддею своєї дискреції є справа № 462/9002/14-ц: розглядався спір про гонорар успіху адвоката, справа дійшла до Верховного Суду, який своєю Постановою від 12 червня 2018 року відмовив адвокату у стягненні з клієнта гонорару успіху. Під час того як Верховний Суд приймав рішення, він виходив з того, що

адвокат не має права на гонорар успіху, оскільки його винагорода має складатися виключно із надання фактичних юридичних послуг таких як-от: складання процесуальних документів, представництво у суді, і хоч «інтереси сторони договору, на користь якої укладено договір, безумовно не обмежуються отриманням власне послуг адвоката, а спрямовані на досягнення певного результату – «позитивного рішення по справі», проте, досягнення такого результату виходить за межі предмета договору, яким є лише надання юридичних послуг [7]. Такого висновку Суд дійшов, використовуючи свій розсуд та трактуючи Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Після даного рішення, яке є обов'язковим для врахування судами нижчої інстанції при прийнятті рішень, мали місце постійні відмови адвокатам у гонорарах успіху.

Лише після того, як аналогічна справа (№ 904/4507/18) потрапила до Великої Палати Верховного Суду, у своїй Постанові від 12 травня 2020 року Велика Палата зробила висновок про те, що гонорар успіху, якщо він передбачений договором з клієнтом, має бути виплачений адвокату:

«5.46. Відмовляючи у задоволенні заяви про розподіл витрат на професійну правничу допомогу адвоката у розмірі 5 000,00 грн. передбаченому пунктом 4.2 додаткової угоди N 2 від 28 вересня 2018 року, суди не врахували, що відповідна сума, обумовлена сторонами до сплати у твердому розмірі під відкладальною умовою, є складовою частиною гонорару адвоката, тож належить до судових витрат, не навели доводів та доказів нерозумності цих витрат, їх неспівмірності з ціною позову, складністю справи та її значенням для позивача. При цьому загальна сума витрат на адвокатські послуги, передбачена договором, складає 12 000 грн. що не виходить за розумні межі визначення розміру гонорару» [8].

Тут ми прослідковуємо, як трактування одних і тих же законів із використанням суддівського розсуду можуть мати наслідком кардинально різні рішення, які і змінюють тенденції судової практики.

Ще одним прикладом використання судового розсуду при здійсненні правосуддя є розгляд справи № 910/10156/17. Справа в тому, що статтею 536 Цивільного Кодексу України встановлено, що за користування чужими коштами нараховуються проценти, а статтею 625 передбачено, що за прострочення грошового зобов'язання боржник повинен заплатити суму боргу з урахуванням індексу інфляції 3% річних. Основними моментами, які вказують на дискрецію суду є те, що раніше судова практика складалася таким чином, що проценти, передбачені статтею 536 ЦК визнавалися як плата за користування грошима та нараховувалися за весь час

користування коштами з моменту отримання і до моменту повернення, а статтею 625- як відповідальність за порушення грошового зобов'язання, і нараховувалися з наступного дня після закінчення строку виконання грошового зобов'язання і до фактичної сплати коштів. У цих процентів була різна правова природа, вони могли стягуватися одночасно судом. Постановою від 10 квітня 2018 року у справі № 910/10156/17 Велика Палата на свій розсуд відійшла від цієї практики: при незмінності законів розтлумачила їх по новому, зазначивши, що є таке поняття як користування чужими коштами – воно буває правомірним і неправомірним. Правомірне користування чужими коштами – коли боржник має грошове зобов'язання, але йому дається можливість не сплачувати його певний період часу (при позиці, кредиті) – у цьому разі застосовуються проценти по статті 536 ЦК, тим більше, застосовуються не до фактичного погашення боргу, а лише до закінчення строку виконання грошового зобов'язання, який прописаний у договорі. Стаття 625, у свою чергу, відповідно до приписів даної Постанови Великої Палати, передбачає плату вже за неправомірне користування чужими коштами, що починається з наступного дня після того, як грошове зобов'язання має бути виконане [9].

Також до прийняття цієї Постанови судова практика складалася таким чином, що суди не стягували проценти по статті 625 по деяким видам зобов'язань, зокрема, у Постанові Пленуму Вищого Господарського Суду України від 17 грудня 2013 року № 14 «Про деякі питання практики застосування законодавства про відповідальність за порушення грошових зобов'язань» у пункті 5.2. вказано наступне:

«Обов'язок боржника сплатити суму боргу з урахуванням індексу інфляції та процентів річних не виникає у випадках повернення коштів особі, яка відмовилася від прийняття зобов'язання за договором (стаття 612 ЦК України), повернення сум авансу та завдатку, повернення коштів у разі припинення зобов'язання (в тому числі шляхом розірвання договору) за згодою сторін або визнання його недійсним, відшкодування збитків та шкоди, повернення безпідставно отриманих коштів (стаття 1212 ЦК України), оскільки відповідні дії вчиняються сторонами не на виконання взятих на себе грошових зобов'язань, а з інших підстав» [10].

У свою чергу, Велика Палата у своїй Постанові у справі № 910/10156/17 зазначила, що стаття 625 застосовується до всіх грошових зобов'язань, виконання яких прострочене.

Проаналізувавши таку судову практику, можемо помітити значний рівень дискреції при трактуванні суддями законів, втім завжди діятиме золоте правило: *суддя користується своєю волею вибору тільки тоді, коли кожен із відкри-*

тих для нього варіантів допустимий з погляду перспективи системи і не володіє розсудом вибрати альтернативу, яка незаконна, навіть якщо такий вибір не виявиться оскарженим [11, с. 293].

Стаття III, розділ 2, Конституції США наділяє судову владу широкими повноваженнями, які поширюються на «всі справи з права і справедливості, що виникають на підставі цієї Конституції, законів Сполучених Штатів та укладених договорів». Крім того, *common law*, або закон, створений суддею, передбачає обмеження, засновані на принципі *stare decisis*, який свідчить, що рішення суду у конкретній справі має відповідати правилам закону, як вони були визначені цим судом або іншими судами вищого рівня у попередніх справах. Там, де необхідно вирішити ситуацію, яку недостатньо врегулює статутне і загальне право, або в якій присутні елементи, які потребують більш індивідуального підходу, починає застосовуватися суддівський розсуд.

Свого часу винесення вироку засудженим за злочини практично повністю залежало від суддів. Судді могли брати до уваги різні пом'якшувальні обставини і призначати покарання, яке найбільше відповідає злочину.

Зрештою, становлення та розвиток інституту прав людини, цінностей індивідуальної свободи та особистої гідності вимагали обліку у правозастосовчій сфері не лише об'єктивних, а й суб'єктивних факторів – зокрема, відомостей про особу обвинуваченого та потерпілого при призначенні покарання, розумність поведінки, відповідно яких суд і має діяти на свій розсуд, оцінювати, зважувати усі наведені обставини і прагнути досягнення раціонального правомірного і справедливого рішення.

На думку С. Шевчука, оскільки основне призначення судді – це пошук справедливості, із природою судового процесу тісно пов'язаний суддівський активізм, який може виражатися також у формі суддівського розсуду. Учений характеризує суддю-активіста у правозастосовному процесі як такого, який орієнтується на певний наперед відомий результат у процесі здійснення правосуддя на основі суб'єктивних переконань (при цьому корупція, порушення принципу безсторонності та об'єктивності виключаються) [12, с. 265].

Суддівський розсуд – це засіб, який суддя використовує із метою реалізувати свою волю, зробити вибір, прийняти рішення «власними силами» незалежно від якогось стороннього впливу й дії. Водночас власний вибір немислимий: по-перше, без специфічно виборчої активності свідомості, інтуїції, волі й моральних сил, що в результаті внутрішнього протиборства мотивів мобілізуються на самостійне, відповідальне здійснення вибору, ухвалення рішення та його реалізацію, й, по-друге, без внутрішньої свободи.

Кожен чекає від суду справедливого рішення, отже, і розсуд суду має бути справедливим. Не можна не погодитися з тим, що суддівський розсуд може бути представлений у вигляді форми вираження правосвідомості та принципу судочинства, які, у свою чергу, мають відповідати фундаментальним правовим та моральним цінностям.

Суддівський розсуд також слід розуміти як спосіб заповнення прогалин у праві, недоліків у законодавстві, як юридичний факт, що породжує, змінює і припиняє права та обов'язки, і як міжгалузевий інститут права, який спрямований на вчинення правосуддя.

Наслідки суддівського розсуду визначаються його відповідністю вимогам закону, мотивованості, справедливості та об'єктивності. Суддівський розсуд по суті виноситься у вигляді судових ухвал: рішень, вироків, судових наказів, апеляційних ухвал (постанов) тощо.

Не можна забувати про юридико-технічну недосконалість законодавства – ідеальних правових актів немає і не може існувати. Звичайно, юриспруденція прагне уніфікації використовуваної термінології, але в умовах її постійного розширення та динамічного розвитку суспільства повна уніфікація всієї «юридичної мови» недосяжна. Тому тлумачення права, як і тлумачення будь-якого тексту, передбачає істотну роль розсуду для ефективної реалізації принципу справедливого судочинства.

О. І. Сеньків стверджує, що судовий розсуд в адміністративному судочинстві – це передбачене законодавством право суду, яке реалізується з дотриманням встановленої процесуальної форми здійснення правосуддя в адміністративних справах, надає йому можливість під час прийняття судового рішення (вчинення процесуальної дії) вибрати з декількох варіантів рішення (дії), встановлених законом, чи визначених на його основі судом (повністю або частково за змістом та/чи обсягом), найбільш оптимальний у правових і фактичних умовах розгляду та вирішення конкретної справи, з метою забезпечення верховенства права, справедливості й ефективного поновлення порушених прав та інтересів учасників процесу [13, с. 14].

Під час тлумачення конституції та законів суддя робить дискреційний вибір для визначення належного співвідношення між об'єктивними та суб'єктивними цілями, на досягнення яких прийнятий нормативно-правовий акт. Дискреційні повноваження набувають важливого значення для реалізації завдань судочинства. Застосовуючи норми права з усіма властивими їм недоліками, суддя навіть за найсуворішого дотримання букви закону в окремих випадках не застрахований від помилки. Коли ж суддя реалізує надані йому дискреційні повноваження, він спирається не лише на норми закону, але й на «дух закону», принципи права, засадничі ідеї, правові та моральні цінно-

сті, які переломлюються через його власну правосвідомість, що забезпечує максимально індивідуалізований підхід до вирішення кожної судової справи та, в кінцевому результаті, справедливості судового рішення. Саме «особистість» судді, вважає Є. Ерліх, вирішує, чи дотримуватися «букви закону», чи духу права. Недосконалість «особистості» – імовірність зловживань [14, с. 112]. У будь-якому випадку суддівська дискреція є обмеженою, ніколи вона не може бути абсолютною. Обмеження на суддівську дискрецію при тлумаченні можуть бути двох видів: процесуальні та органічні.

Процесуальні обмеження гарантують справедливості при здійсненні суддівського розсуду в судовому процесі (суддя повинен рівно ставитися до сторін у процесі, своє рішення приймати на підставі фактів і доказів, представлених до суду, власне рішення він має обґрунтовувати та вмотивовувати, суддя повинен бути незалежним і безстороннім, не мати особистої зацікавленості в результатах розгляду справи та бути неупередженим тощо).

Органічні обмеження означають, що здійснення дискреції має бути раціональним, послідовним та узгодженим, суддя також повинен діяти розумно, беручи до уваги ті обмеження, які накладаються правовою системою.

Висновки. Отже, дослідивши анотовану у роботі тему, ми окреслили сутність та визначили правову природу суддівського розсуду в Україні та зарубіжних країнах, і дійшли до висновку, що суддівський розсуд – це передбачене законом повноваження судді, яке полягає у його специфічній діяльності, що має інтелектуально-вольовий зміст, основою якої є свобода вибору, а суттю – процес вибору та прийняття оптимального варіанту вирішення питань, пов'язаних із судовим розглядом, кінцевим результатом якого є винесення законного, найбільш об'єктивного, доцільного в конкретних умовах та справедливого рішення відповідно до нормативно визначених меж, вихідних засад та цілей права, а також конкретних обставин справи.

У даній статті було також розглянуто практичне застосування суддівського розсуду Верховним Судом України, проаналізовано підходи до розуміння дискреції суддів як механізму забезпечення справедливого судочинства. Як ми бачимо із результатів дослідження, коли суддя реалізує надані йому дискреційні повноваження, він спирається не тільки на законодавчі приписи, але і на «дух закону», правові принципи, засадничі ідеї, правові і моральні цінності, які переломлюються

через його власну правосвідомість, що забезпечує максимально індивідуалізований підхід до вирішення кожної судової справи та, в кінцевому результаті, справедливості судового рішення.

Підставами суддівського розсуду є незрозумілі правила, викладені у законодавстві; протиріччя між нормами, неврегульованість відносин, які стали предметом судового розгляду, оціночні законодавчі поняття та інші обставини, що об'єктивно викликають суддівський розсуд.

Література

1. Шевченко А.В., Суддівський розсуд і суддівське свавілля: межі дозволеного та відповідальність за їх порушення. *Вісник кримінального судочинства*. Київ. 2018. № 32018. С. 111–120
2. Рісний М. Б. Правозастосувальний розсуд (загальнотеоретичні аспекти): дис. ... канд. юрид. наук / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2006. С. 170.
3. Март'янова Т. С. Розсуд суб'єктів правозастосовної діяльності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Л., 2013. С. 19.
4. Мельник Г.П. Судовий розсуд (дискреція) як явище правової системи. *Наукові записки НаУКМА : Юридичні науки* : зб. наук. пр. 2009. Т. 90. С. 44–47.
5. Richard B. Spindle. Judicial Discretion In Common Law Courts. *Washington and Lee Law Review*. Volume 4, Issue 2, Article 3. P. 15.
6. Sebastián A. Reyes Molina. Judicial Discretion as a Result of Systemic Indeterminacy-Published online by Cambridge University Press: 09 June 2020. P. 395.
7. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 12 червня 2018 року у справі № 462/9002/14-ц. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/76022516>.
8. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 12 травня 2020 року у справі № 904/4507/18. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/91572017>.
9. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 10 квітня 2018 року у справі № 910/10156/17. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/73627931>.
10. Постанова Пленуму Вищого Господарського Суду України від 17 грудня 2013 року № 14 «Про деякі питання практики застосування законодавства про відповідальність за порушення грошових зобов'язань». URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/SDD00133?ed=2015_12_16.
11. Гураченко Н.А. Свобода вибору як атрибутивна ознака суддівського розсуду. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 4. С. 304.
12. Шевчук С. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні : монографія. Київ: Реферат, 2007. 640 с.
13. Сеньків О. І. Судовий розсуд в адміністративному судочинстві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Ірпінь, 2012. 20 с.
14. Бігун В. С. Євген Ерліх: життя і право значна спадщина (актуальний науковий процес). Проблеми філософії права. Київ-Чернівці: Рута, 2005. Т. 3. 105–126 с.

Анотація

Байрачна Л. К., Бондар Т. І. Суддівський розсуд як інструмент забезпечення справедливості судочинства. – Стаття.

Для суспільства надзвичайно важливо розуміти, що правосуддя здійснюється на основі верховенства права та з гарантією того, що кожен має право на справедливий суд. Довіра як до судової системи в цілому, так і до кожного судді окремо формується індивідуально у кожної людини, яка тим чи іншим чином має справу із захистом своїх прав та інтересів у судовому порядку, тому важливо, перш за все, забезпечити неупередженість та справедливість розгляду судових справ, аби така довіра була сформована. У зв'язку з цим саме суддівський розсуд стає тим засобом, який може подолати правову і фактичну невизначеність на шляху до справедливого і законного рішення.

Хоч роботи, що висвітлюють питання суддівського розсуду, мають високу теоретичну та практичну цінність, більшість із них мають суто галузевий характер і пов'язані із дискрецією у кримінальному судочинстві. Втім категорія суддівського розсуду є набагато ширшою, охоплює більший діапазон галузей права, а тому важливо дослідити ознаки, види, стадії та межі суддівського розсуду більш детально.

Робота спрямована на дослідження питання вибору рішення або дії на розсуд судді з урахуванням законності, доцільності, справедливості та розумності, які є елементами опори судового розгляду.

Мета статті полягає у детальному аналізі природи та значення дискреційних повноважень суддів в Україні і зарубіжних країнах, дотримання принципу справедливого судочинства під час застосування суддівського розсуду.

Питанням суддівського розсуду як засобу забезпечення справедливості судочинства було присвячено правові та наукові доробки іноземних вчених у рамках філософії прагматичного інструменталізму, правового реалізму, школи «живого права», а також роботи видатних вітчизняних теоретиків.

Ключові слова: суддівський розсуд, справедливість судочинства, дискреційні повноваження, доцільність, справедливість, розумність, обгрунтованість.

Summary

Bairachna L. K., Bondar T. I. Judicial discretion as a means of ensuring justice of judiciary. – Article.

It is extremely important for society to understand that justice is administered on the basis of the rule of law and with the guarantee that everyone has the right to a fair trial. Trust in the judiciary as a whole and in each judge is formed individually by each person who in one way or another deals with the protection of their rights and interests in court, so it is important, above all, to ensure impartiality and fairness of judicial proceedings to build such trust. In this regard, judicial discretion is becoming that very means, which can overcome legal and factual uncertainty on the way to a fair and lawful decision.

Although works on judicial discretion are of high theoretical and practical value, most of them are purely sectoral and related to discretion in criminal proceedings. However, the category of judicial discretion is much broader, covering a wider range of areas of law, therefore it is important to explore the features, types, stages and limits of judicial discretion in more detail.

The work is aimed at studying the choice of decision or action at the discretion of the judge, taking into account the legality, expediency, fairness and reasonableness, which are elements of the pillar of the trial, along with the admissibility of application and limits of judicial discretion.

The purpose of the article is a detailed analysis of the nature and role of discretionary powers of judges in Ukraine and foreign countries, compliance with the principle of fair trial in the application of judicial discretion.

Legal and scientific achievements of foreign scholars in the framework of the philosophy of pragmatic instrumentalism, legal realism, the school of «living law» along with works of our foremost theorists were devoted to the issue of judicial discretion as a means of ensuring the fairness of justice.

Key words: judicial discretion, fairness of justice, discretionary powers, expediency, fairness, reasonableness, validity.